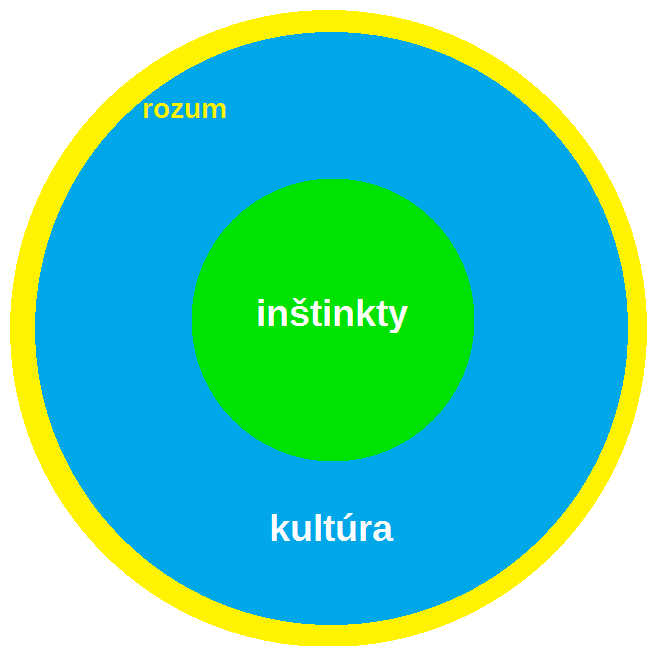

Tri zdroje spoločenských pravidiel podľa Hayeka

Na konci Hayekovej knihy *Právo, zákonodarstvo a sloboda (1973-79)* nájdete epilóg s názvom **Tri zdroje ľudských hodnôt**. Za zmienku stojí narážka na chaotické vnímanie pravidiel moderného človeka.

F. A. Hayek: *"Rozdily mezi pravidly, která se vyvinula každým z tří odlišných procesů, vedly k naskládání nejenom tří vrstev pravidel, nýbrž mnoha dalších podle toho, jak se zachovávaly tradice z po sobe jdoucích stadií, jimiž kulturní vývoj procházel. Důsledkem toho je, že moderní člověk je zmítán konflikty, které ho mučí a nutí ho do stále se zrychlujících dalších změn.*

Existuje samozřejmě v prvním případě pevný, tj. jen málo se měnící základ geneticky zděděných, "instinktivních" pudů, které jsou určeny jeho fyziologickou strukturou. Pak existují všechny pozůstatky tradic získaných v po sobě jdoucích typech společenských struktur, jimiž člověk prošel — pravidel, která si uvědoměle nezvolil, která se však rozšířila, protože některé postupy zvyšovaly prosperitu určitých skupin a vedly k jejich expanzi, možná, že ani ne tak rychlejším rozplozováním jako přitahováním lidí zvenku. A na vrcholu všeho toho existuje třetí, tenká vrstva pravidel, která byla uvědoměle přijata nebo modifikována k lomu, aby sloužila známým účelům." (*Právo, zákonodarstvo a sloboda. 1991, s.396*)

Konflikt medzi spontánne utvorenými pravidlami a vedome konštruovanými pravidlami (organizmus vs. organizácia) sa nesie veľkou časťou Hayekovho celoživotného diela. Hayek kladie kultúru (tým myslí tradície alebo civilizáciu v širokom zmysle) do priestoru medzi inštinktívne správanie a ambiciózne plány rozumu. Rovnako prebieha aj druhý veľký konflikt medzi spontánne utvorenými pravidlami a našimi pudmi. Napätie samozrejme existuje aj medzi rôznymi kultúrnymi vrstvami navzájom, rovnako medzi rozličnými vedome prijatými pravidlami a vesmír pudov je tiež sám o sebe výbušný.

6 Hayekových téz o kultúre a civilizácii

1. Kultúra nie je ani prirodzená, ani umelá, ani geneticky predaná, ani racionálne predaná.
2. Mysel' a kultúra sa rozvíjali súbežne a nie následne.
3. Existuje viac inteligencie vtelenej do systému pravidiel chovania než do premýšľania človeka o jeho okolí.
4. To, čo urobilo ľudí dobrými, nie je príroda, ani rozum, ale tradícia.
5. Kapitalistický ekonomický systém sme nikdy uvedomele nevytvorili. Neboli sme pre to dost' inteligentní. Náhodou sme naň narazili.
6. Moderná civilizácia bola veľkou mierou umožnená ignorovaním príkazov rozhorčených moralistov (ako boli Mojžiš, Platón, sv. Augustín, Rousseau, Marx).

F. A. Hayek: *"Stále se ještě nedokonale oceňuje, že kulturní selekce nových naučených pravidel se stala nutností hlavně proto, aby se potlačila některá vrozená pravidla, která byla uzpůsobena pro život v malých tlupách od patnácti do padesáti osob živících se lovem a sběrem, vedených náčelníkem a bránících území proti všem lidem zvenku. Od tohoto stádia bylo prakticky veškerého pokroku dosaženo tím, že se zasahovalo do některých vrozených pravidel nebo že se tato pravidla potlačovala a nahrazovala se novými, která umožňovala koordinaci činností větších skupin. Většina těchto kroků ve vývoji kultury byla umožněna tím, že někteří jednotlivci porušovali některá tradiční pravidla a praktikovali nové formy chování - ne proto, že by pochopili, že jsou lepší, nýbrž proto, že skupiny, které jednaly podle nich, prosperovaly lépe než jiné a rostly."* (*Právo, zákonodarstvo a sloboda. 1991, s. 397*)